

Pääkirjoitus

Laura Ahva

Viestintätieteiden tienviittana

Muistatteko, kuinka termi ”viestintätieteet” vielä 15 vuotta sitten herätti kummastusta? Tutkija Sanna Kivimäki julkaisi vuonna 2005 lehdessämme, tuolloisessa *Tiedotustutkimuksessa*, puheenvuoroartikkelin, jossa hän pohti viestintätieteiden määritelmää. Teksti otti myös osaa Viestintätieteiden yliopistoverkoston nimestä käytyyn keskusteluun. Artikkelini alleviivasi, että viestintätieteet on yläotsikko, joka kokoaa yhteen erilaisia tutkimustraditioita. Kivimäen (2005, 88) mukaan määritelmää oli silloin vaikea löytää, joten hän päätyi itse muotoilemaan näin:

Viestintätieteiden yhteiseksi nimittäjäksi voidaan katsoa kiinnostus viesteihin merkkeinä, tavarina, artefakteina ja viestintään yksilöllisenä, yhteisöllisenä, yhteiskunnallisena, kulttuurisena, taloudellisena jne. toimintana. Kiinnostus voi kohdistua esimerkiksi yksilö-, yhteisö- tai joukkoviestintään, viestintään tilanteena tai tavarana, kasvokkaisviestintään tai välineen muokkaamaan ja välittämään viestintään. Viestintätieteilijä voi tutkia yksityisiä tai julkisia viestejä, analysoida viestien merkityksiä tai tutkia viestien saavutettavuutta teknologisenä kysymyksenä – tässä vain muutamia esimerkkejä.

Viestintätieteiden jaettua määritelmää ei ole edelleenkään helppo löytää. Suomalaisessa keskustelussa on aiemmin käytetty vertauskuvia viestintätutkimuksesta eri tieteenalojen risteyskenttään (Pietilä 1997) tai tavaratalona (Väliveronen 2000). Tilanne ei ole juurikaan muuttunut, sillä monialaisuutta ja joustavuutta korostetaan edelleen (Kääntä & Salmela 2018, 1). Lisäksi viestintätieteiden kenttä on vielä entuudestaan kasvanut ja moninaistunut (Nordenstreng 2007). Sen huomaa etenkin tieteellistä julkaisua toimitamalla.

Tämän lehden koko nimi on *Media & viestintä: Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti*. Julkaisemme artikkeleita, jotka käsittelevät viestintää, mediaa ja journalismia yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen tradition risteyksessä. Etenkin korkeamman julkaisuluokituksen jälkeen *Media & viestintään* on tullut käsikirjoitustarjouksia entistä laveammalta alalta. Miten tehdä valintaa, tarvitakaanko rajausta? Auttaisiko tässä ajatus viestintätieteistä? Kipinäni pohdinnalleni on se arkinen havainto, että olen viime aikoina sen enempää pohtimatta sijoittanut oman, journalismia koskevan tutkimukseni

viestintätieteiden alaan. Tällainen vaihtoehto tarjotaan esimerkiksi erilaisissa hakulomakkeissa tai julkaisurekistereissä. Ja toki: lehteämme julkaisee Media- ja viestintätieteellinen seura. Yhdistyksen nimessä media- ja viestintätieteet on kuitenkin rinnastettu, vaikka tuntumani mukaan viestintätieteitä käytetään nykyään yhä enemmän sateenvarjomaisesti.

Joka tapauksessa viestintätieteet on termi, jonka kanssa jo elämme ja jonka äärelle tulisi sen vuoksi myös hetkeksi pysähtyä. Jos viestintätieteen ("communication science") määrittelylle lähtee hakemaan tukea vaikkapa englanninkielisestä maailmasta, keskustelu kuitenkin vaikeutuu lisää. Esimerkiksi termi "science" tuo tässä konteksteissa mukanaan vahvan positivistisen meilikuvan ja vertailun luonnontieteisiin. Suomen kielen sana "tiede" ei ole yhtä latautunut.

Tuoreen näkökulman tähän viestintätieteiden monimutkaisuuteen tarjoaa Silvio Waisbord kirjassaan *Communication: A Post-Discipline* (2019). Teos on saanut alkunsa samanlaisista pohdintoista – toki valtavasti suuremmassa mittakaavassa – kuin omani. Toimiessaan päätoimittajana *Journal of Communication* -lehdessä Waisbord luki vuosittain yli 500 käsikirjoitustarjokasta. Siinä ehtii miettiä: Mitä on viestintä, viestinnän tutkimus, viestintätiede? Kirjassaan hän itse käyttää pääasiassa termiä "communication studies". Tieteenalan määritelmä ei siten olekaan kirjan pääosassa. Waisbordin teesi nimittäin on, että viestinnän tutkimus on hyvä esimerkki "tieteenalojen jälkeisestä" tutkimuksesta, se on "post-discipline". Kyseessä ei ole tieteenala ("discipline") tai edes tutkimusala ("field"), koska viestinnän tutkijoiden keskuudessa ei ole ontologista yhteisymmärrystä siitä, mikä on tutkittavan kohteen eli viestinnän olemus. Tutkijat saattavat ymmärtää viestinnän ainakin yhteytenä, dialogina, ilmaisuna, suostutteluna, informaationa tai symbolisena vuorovaikutuksena (Waisbord 2019, 10–47).

Hänen mukaansa esimerkiksi terveyden, muuttoliikkeiden tai kestävä kehityksen tutkimus on "tieteenalojen jälkeistä" tutkimusta. Nämä kiertyvät jokin sosiaalisen ongelman ympärille, jonka käsittelemiseksi perinteiset tieteenalat eivät tarjoa tarpeeksi keinoja (emt., 9; 127). Waisbordin mukaan viestintä rinnastuu näihin aloihin, sillä sen tutkimus oli "tieteenalojen jälkeistä" jo ennen kuin termi edes keksittiin. Viestinnän tapauksessa "tieteenalojen jälkeisyys" ei kuitenkaan kumpua tietystä ongelmasta, vaan yllä kuvaillusta viestinnän käsitteen monimerkityksellisyydestä ja siitä, että viestinnän tutkimus syntyi eri maissa jatkeena hiukan eri tieteenaloille, kuten psykologialle tai sosiologialle. Viestintätieteillä ei tästä syystä myöskään ole jaettua teoriakaanonia. Lisäksi viestintäkäytännöt ovat tutkimuskohteena nopeasti muuttuvia. (Emt., 132.)

Waisbordin mukaan "tieteenalojen jälkeistä" tutkimusta pitävät koossa konferenssit, akateemiset instituutiot – sekä julkaisukanavat. Tämä ajattelutavan mukaan *Media & viestintä* ei siis voi etsiä viestintätieteen kuvausta, johon mukautua, koska se omalta osaltaan itse määrittää viestintätieteellistä kenttää. Arkista määrittelytyötä on siis vain jatkettava. Pohdintoja siitä, millaiset tutkimukset kuuluvat lehden alaan, tehdään toimituskunnassa kuukausittain, mutta nämä keskustelut eivät juuri näy ulospäin. Nyt kun käsillä on vuoden 2019 viimeinen numero, voi toimituskunnan ensi vuoden tehtäväksi nostaa *Media & viestinnän* nykyisen linjan kirkastamisen ja siitä kertomisen myös ulospäin.

Kirjallisuus

- Kivimäki, Sanna (2005). Pakkoavioliitosta – niin mihin? *Tiedotustutkimus* 28:3, 85–91.
- Kääntä, Liisa & Salmela, Eveliina (toim.) (2018). *Näkökulmia viestintätieteisiin: Asiantuntijoiden viestinnästä digitaalisen median mahdollisuuksiin*. Vaasan yliopiston raportteja 9. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Nordenstreng, Kaarle (2007). Discipline or field? Soul-searching in communication research. *Nordicom Review* 28: Jubilee Issue, 211–222.
- Pietilä, Veikko (1997). *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä*. Tampere: Vastapaino.
- Väliverronen, Esa (2000). Viestinnän tavaratalossa: Havaintoja ”postnormaalista tieteestä”. Teoksessa: Levo-Henriksson, Ritva & Ampuja, Marko (toim.). *Media ja me: Juhlakirja professori Pertti Tiihosen 60-vuotispäivän kunniaksi*. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos, 85–98
- Waisbord, Silvio (2019). *Communication: A Post-Discipline*. Cambridge, UK: Polity.